

A hadtáp manőverfajtái és a hadtáp manőverformáinak főbb kérdései

Körmen dy István alezredes

A hadtáp manőverfajtái és manőverformáinak összefüggései

A hadügy minden területén végbement forradalomnak, a hadtudományban jelentkező kihatásai, a hadművészet egyes területein, így a hadtápelmélet kérdésében is éreztették hatásukat. Az elmélet fejlesztésének fontosságát, a Magyar Néphadsereg vezető hadtápszerveinek képviselőin kívül, mind a szovjet hadseregben, mind a Magyar Néphadseregben szükségesnek tartják.

A hadtápelmélet fejlődésében és a hadtáp gyakorlatában ilyen jelenség, irányzat, a hadtápmanőver újszerű kérdéseinek, közöttük a hadtápmanőver fajtáinak és formáinak vizsgálatára vonatkozó igény, a hadtáp manőverezőképeségének és mozgékonyságának állandó növelése, a tartalmi változások feltárásának szükségessége.

A hadtápelmélet jelen cikkben vizsgált és ezek általános elméleti alapját jelentő egyes kérdései azonban hosszú évek során, a katonai sajtó hasábjain, elméleti konferenciákon lefolyt viták hevében fejlődtek.

Anélkül, hogy szándékunkban állna a hivatkozott kérdésekben lezajlott vitákat részletesen elemezni, a cikkben nem kerülhetjük meg ezeket, némely vonatkozásban érinteni, ezekben állást foglalni annál is inkább sem, mivel ez is igazolhatja jelen cikk megírásának szükségességét, célkitűzéseinek helytállóságát.

Egészségügyi vonatkozásban például a manőverfajta és manőverforma azonosításából, helytelen értelmezésből fakadóan, az egyik korábbi egészségügyi szolgálati utasítás, a manőverezés fajtáinak tárgyalásánál, a manőverformákat sorolja fel. Ugyanakkor a legújabb, tankönyvként is használatos egészségügyi szolgálati utasítás tételei, az egészségügyi manőver formáiként, lényegében a hivatkozott, régebbi utasítás manőverfajtáit sorolják fel.

Végeredményben tehát indokoltnak látjuk félreérthetetlenül állást foglalni a hadtáp manőverfajtáinak és manőverformáinak kérdésében, tisztázni és rendszerezni szeretnénk a különféle általános és sajátos hadtáp manőverformákat, és végül bizonyítani kívánjuk a Magyar Néphadsereg hadtápszolgálatának gyakorlatában érvényrejutott elméleti manőver kérdések hathatóságát.

Alaptételként abból indulunk ki, hogy a *hadtáp manőverfajta* milyenségét, mindenkor a hadtápmanővert szervező és vezető hadtáptagozat szintje; a manőverező hadtáperők és eszközök mennyisége, szervezeti hovatartozása; a hadtápmanőver méretei, keretei, feladatai, lehetőségei és célkitűzései határozzák meg, a *hadtáp manőverformái* pedig a hadtáp manőverfajtákon belül, a hadtápmanőver végrehajtásának módját fejezi ki.

Korántsem gondoljuk, hogy ezekben a kérdésekben képviselt állásfoglalásaink vitathatatlanul helyesek, cáfolhatatlanok, de a magyar katonai sajtó hasábjain tudomásunk szerint mindenképp kezdeményező jellegűek.

Éppen ezért, ha sikerült az olvasókban a témával kapcsolatban új gondolatokat ébreszteni, mondanivalónkkal vitát kiváltani, az egyes tételek továbbfejlesztésének igényét felkelteni, célunk és szándékunk a hadtápelmélet és gyakorlat fejlesztése érdekében, talán nem hiábavaló.

* * *

A szocialista hadtudomány fejlődésében gyökeres változást jelentett a manőver kérdéseivel foglalkozó olyan elméleti vita, mely a szovjet katonai sajtó hasábjain, az 1950-es évek után kezdett kibontakozni. A vita során — melyben a hadtápmanőver kérdéseit csak érintették —, *manőverfajtákkal* kapcsolatban összességében három nézet alakult ki:

— egyesek véleménye szerint (Popov, Romanovszkij tbk-ok) a manőverformákat a harctevékenység alapvető fajtái szerint kell csoportosítani, vagyis támadó és védekező manőverfajták vannak,

— mások (Kosztjin alez.) a manőverfajták osztályozásának alapját a manőver célja, a résztvevő erők és eszközök képezik és a manővert irányító, szervező parancsnok szerepe a döntő,

— a harmadik álláspont képviselői (pl. Vegyenicsev tbk.) a manőverfajtákat a végrehajtó erők és eszközök függvényében vizsgálták.

Az utóbbi csoportosításba tartozók nézete szerint a manőverfajtákhoz sorolhatók azok a manőverek, amelyeket a csapatok hajtanak végre a harcmezőn, ide tartozik továbbá a tűzzel (röppályával) való manőverezés, manőver a hadtápcapatokkal és intézetekkel, az anyagi készletekkel, a technikai eszközökkel, a repülőterekkel, a légi-, vasúti- stb. szállítással.

A hadtápmanővereket érintő állásponttal a manőverfajták kérdésében nem tudunk egyetérteni, mivel a hadtáperők és eszközök manővere nem lehet külön manőverfajta. A hadtáp erőivel és eszközeivel ugyanis lehet manőverezni hadászati szinten (pl. hadászati méretű hadtápmanőver 1945-ben a német arcvonalról Távols-Keletre, a Japán elleni háború

hadtápbiztosítása érdekében); hadműveleti méretekben (pl. az 1944. évi hadműveletek, vagy a Magyarország felszabadításáért vívott hadművelet 1944—45-ben) és a harcászati keretek között.

Ellentétes véleményünket továbbá azzal támasztjuk alá, hogy tüzelt csupán harcászati, esetleg hadműveleti méretekben lehet manőverezni, tehát ez nem lehet manőverfajta. És végül, állandó objektumokkal (pl. repülőterekkel) szintén nem lehet manőverezni (ellentétes a manőver lényegével), csupán ezek igénybevételének manőveréről lehet szó, ami viszont szintén nem manőverfajta, hanem manőverforma.

Az 1960-as évek elején felújultak a manőverek körüli viták, melyben a hozzászólók kifogásolták, hogy a vitaindító cikk szerzője nem foglalkozott a nagyfotosságú hadtápmánőver kérdéseivel.

A csehszlovák katonai sajtóban megjelent egyik cikk szerzője ugyanakkor a hadtápmánőverfajtákkal kapcsolatban az általunk megegyező csoportosítást veszi alapul, ezt azonban a manőver nemeinek nevezi.

A manőverfajták körül lefolytatott viták, nézetek ismertetését csupán azért tartottuk szükségesnek érinteni, mivel egyrészt a manőverfajták tisztázása képezi alapját a hadtápmánőverfajták csoportosításának, másrészt ezzel is bizonyítani kívánjuk, hogy a hadművészet egyes elméleti tételei csak az ellentétes nézetek vitájában tisztázhatók és végül ezek után juthattunk a hadtápmánőverfajták általunk adott meghatározásának, csoportosításának indoklásához.

A szocialista hadtudományban az utóbbi években olyan vélemény alakult ki, mely szerint a manőver fajtái megegyeznek a hadművészet ismert felosztásával, így értelemszerűen a hadtápmánőverfajtái is ennek megfelelően csoportosíthatók.

A hadtápmánőverfajták meghatározása, a manőverfajták csoportosítása azért is szükséges, mivel ezek szoros kapcsolatban vannak az egyes hadtápbiztosítási tagozatokkal, a hadtápmánőverformákkal, ezenkívül a Magyar Néphadsereg érvényes szabályzatai különféle szinten tárgyalják és előírják a hadtápmánőverek szükségességét.

Míndezek alapján a hadtápmánőverfajták meghatározását és csoportosítását az alábbiakban adjuk:

A hadtápmánőver térbeli és időbeli méreteitől, céljától, erőitől és eszközeitől, a hadtápmánővert szervező és irányító vezetési szinttől függően, a hadművészet felosztásának megfelelően, a háború, a hadműveletek és a harc sikeres hadtápbiztosítása érdekében folytatott hadtápmánőverek lehetnek: hadászati hadtápmánőverek, hadműveleti hadtápmánőverek és csapathadtápmánőverek.

A hadászati hadtápmánővert több seregest (seregest csoport) hadtápjá, egy ország, vagy katonai szövetségi rendszer (koalíció) fegyveres erői részeinek hadtápjá hajtja végre a hadszíntéren, vagy hadszínterek között, a háború egy szakaszának, egy hadászati hadműveletnek sikeres hadtápbiztosítása érdekében, a felsővezetés (vezérkar, fegyveres erők egyesített parancsnoksága, seregestcsoport parancsnokság) irányítása alatt, a hadászati vezetés elgondolása alapján.

A hadműveleti hadtápmánővert a hadműveleti hadtápmánőver felső, vagy alsó tagozathoz tartozó seregestparancsnok hadtáphelyettes szervezi és a

hadműveleti hadtáp hajtja végre a hadszíntéren, a front-, vagy hadsereg hadtápkörletben, a seregtest hadműveletek sikeres hadtápbiztosítása érdekében, a hadműveleti elgondolásnak megfelelően.

Csathadkép manővert az alegység, egység és magasabbegység hadtápa hajtja végre, ezek parancsnok hadtáphelyettesei irányítása alatt, a harctevékenység során, a harctevékenység sikeres hadtápbiztosítása érdekében, a parancsnok elhatározásának megfelelően.

Mivel a seregesthadkép állománya nem állandó, a seregest változó számú és teljesítőképességű hadtápegységekkel, magasabbegységekkel és intézetekkel rendelkezik, ezért a seregesthadképek manőverezési lehetőségei hadműveletenként, különösen a háború elején változóak.

A fegyveres küzdelem során, főleg hadműveletekben azonban a hadtáp manőverfajtái nem élesen elkülönülve jelentkeznek, hanem a hadműveleti hadtáp felső tagozat és alsótagozat, valamint a csathadkép manővereinek kölcsönös kapcsolatában, összefüggésében kerülnek végrehajtásra.

A szocialista hadművészetben a hadtápbiztosítás rendszerének egy-ége, a hadművészet összetevőit képező hadászati hadtáp, hadműveleti hadtáp és csathadkép alá-, fölérendeltségi viszonyán alapszik. Ez pedig azt jelenti, hogy a hadászati hadtáp manőverei, a hadműveletek és a csapatok harctevékenységének sikeres hadtápbiztosítását szolgálják, a hadműveleti hadtáp manőverei, továbbá a hadászati hadtáp erő kifejtésének sikerét biztosítják. Ugyanakkor a csathadkép manőverei kisebb vagy nagyobb mértékben, a hadműveletek sikeres hadtápbiztosításához szükséges feltételeket készítik elő, vagy azt segítik elő. Emellett a hadműveleti hadtáp manőverei során, azon belül, egy sor csathadkép szintű manőver kerül végrehajtásra.

Míg azonban a rakéta-atomfegyverek tömeges alkalmazása előtti időkből a hadműveleti siker a harcászati sikerek összegezésén alapján volt elérhető, addig korszerű viszonyok között megfordított a helyzet, a hadműveleti siker alapját képező rakéta-atomfegyverek teremtik meg a harcászati siker feltételeit.

Ez pedig a hadműveletek és a csapatok sikeres harctevékenységének hadtápbiztosítása szempontjából azt jelenti, hogy a hadműveleti hadtáp manőverei képezik az alapját a csathadképek sikeres működésének. Jelenti továbbá azt is, hogy a hadműveleti hadtápot közelíteni kellett a csapatokhoz, a hadműveleti hadtáp vállalta magára több hadtápbiztosítási feladat elvégzését és egyes magasabbegységeket közvetlenül a hadműveleti hadtáp felső tagozatból (hátsószágból) látnak el, illetve a csapatokat ellátásilag ide utalják (manőver az ellátási forrásokkal, mint manőverforma).

A hadművészet összetevő részét képező elemek (nyugati terminológiai kifejezés szerint „alapvető katonai tényezők”, vagyis a stratégia, a logisztika, a taktika stb.) kölcsönös összefüggését a burzsoá hadtudomány is elismeri, annak körvonalazását azonban egyes szakírók erősen hiányosnak és pontatlannak tartják.

* * *

A hadműveletek folyamatos hadtápbiztosítása érdekében nem elegendő csak felismerni a manőver végrehajtásának szükségességét, nem csupán az erre vonatkozó elhatározást kell meghozni időben, és a manőver mindenoldalú biztosítása sem elegendő, hanem meg kell találni azt a módot, ahogyan a tervezett, tervtől eltérően módosított, vagy terven kívül szükségessé vált hadtápmánővert a legcélszerűbben végre lehet hajtani.

A hadtápvezetés művészetének, a hadtáp mesteri alkalmazásának éppen az a fokmérője, hogy a hadtápmánővert szervező, vezető hadtáphelyettes, hogyan találja meg manőverezés útján a legcélszerűbb megoldást, az adott feladat (feladatok) ellátásához. Sőt, a hadtápmánőverre vonatkozó elhatározás meghozatalában az a legdöntőbb, ahogyan a hadtáphelyettes tevékenységét megváltoztatja, eredeti elgondolását módosítja, ahogyan és amilyen módon erőit és eszközeit alkalmazza, megkíméli, az ellátási források, utak igénybevételét szabályozza, az ellenséget megtéveszti, vagyis egyéb tényezők mellett, *a hadtápmánőver sikerének záloga, a megfelelő manőverforma (manőverformák) helyes megválasztása.*

A hadtáp manőverforma meghatározását egyrészt azért tartjuk szükségesnek, mivel a manőverforma jelenlegi meghatározásai általánosságban is elavultak, hiányosak, nem egyértelműek, másrészt a hivatalos kiadványok csak utalást tartalmaznak a hadtáp manőverformára, de ennek meghatározását nem adják.

A hadtáp manőverformái — a hadtápmánőver tartalmi elemeinek, ezek összességének, vagy részeinek (részének), a hadtápmánőver céljától függő külső megjelenési módjai. A hadtáp manőverforma az a mód, amely kifejezi, hogyan kell a csapatok folyamatos hadtápbiztosítása érdekében szervezett, aktív tevékenységet folytatni, hogyan kell a legelőnyösebb hadtápcsoportosítást létrehozni, a kedvezőbb hadtáphelyzet kialakítása, a hadtáp megóvása, stb. érdekében, a hadtáp tevékenységét megváltoztatni, a hadtáperőket és eszközöket mozgatni, újraelosztani.

A hadtáp manőverforma fogalmának meghatározása ezek után a következő lehet:

A hadtáp manőverforma alatt azt a módot értjük, ahogyan a harctevékenység során a hadtáp működését manőver (manőverek) útján kifejti, ahogyan a hadtápvezetés megváltoztatja erőit és eszközeit, a hadtápmánőver céljának (céljainak) megfelelően, illetve a folyamatos hadtápbiztosítás érdekében alkalmazza, mozgatja, elosztja, újraelosztja azokat.

Mivel a hadtápbiztosítás rendszerében, az ellátás különféle tagozatán, más és más erők és eszközök állnak rendelkezésre, mások a hadtáp lehetőségei, más a hadtápvezetés tartalma, módszere, természetesen legmások a manőverezés lehetőségei is, tehát a manőverformák a manőverfajták függvényében jelentkeznek.

A hadtáp manőverformái a legváltozatosabbak lehetnek, a különböző összefüggések kapcsolatain keresztül jelentkeznek és számukat sem lehet meghatározni. A legcélszerűbb manőverforma (manőverformák) megválasztásánál döntő szempont a csapatok folyamatos hadtápbiztosításának követelménye, annak figyelembevételével, hogy a hadtápmánőver nem öncélú, hanem a hadtápvezetés kezében a kívánt cél elérésének egyik

(korántsem egyetlen), de mesterien alkalmazva, mindenképpen hatásos eszköze.

A hadtápban a manőverformák megválasztásánál figyelembe kell venni (a hadtápmánőver formáját meghatározza): az ellenség tényleges és várható helyzete; a hadművelési és harcászati helyzet, valamint ennek várható alakulása; a saját hadtáp térbeli és időbeli helyzete, lehetőségei; az előjáró hadtáptagozat hadtápvezetésének szándéka, az alárendelt tagozat érdekében folytatandó tevékenysége; a hadtáp előtt álló, megoldásra váró feladatok és egyéb tényezők.

A hadtáp tevékenységének minden területén, így a manőverformák kiválasztásánál is általánosan érvényes szabály, alapvető követelmény a sablonoktól való elszakadás. Egy és ugyanazon manőverforma gyakori, vagy egymást követő alkalmazása felfedi a manőverezési szándékot, a manőver az ellenség számára nem lesz meglepetésszerű, hatásos ellenrendszabályok bevezetését eredményezheti, végeredményben tehát a manőver sikerét veszélyezteti, ezt kétségessé teszi.

A hadtápmánőver szerepének és jelentőségének növekedésével *fokozódott a hadtáp manőverformák szerepe is*. A hadművészet követelményei alapján, a hadtápbiztosítási elvek változásával, új manőverformák váltak szükségessé (pl. atomvédelmi manőver), a technikai eszközök fejlődésével pedig újak váltak lehetségessé (pl. manőver légi szállító eszközök segítségével).

A különféle manőverformák változatos alkalmazását elsősorban az *ette* szükségessé, hogy a hadművelési és hadtáphelyzet gyakori, éles és gyors változása, az ellenséges rakéta-atomcsapások következtében gyakran, gyökeresen és gyorsan megváltozhatnak a csapatok egészségügyi, anyagi szükségletei (veszteségek, fogyasztás, stb.), a hadtápmánőver felé támasztott igényei, amit többek között a különféle hadtáp manőverformák változatos alkalmazásával lehet kielégíteni, a hadtáperők és eszközök elosztása, mozgatása, felváltása, a szennyezett körletekből való kivonása stb. révén.

Ugyanakkor jelentős mértékben megnövekedett a hadtápban a különféle manőverformák változatos alkalmazásának lehetősége, — mint fentebb említettük —, elsősorban a technikai eszközök fejlődése, a hadtáp mennyiségi és minőségi technikai ellátottsága következtében. A hadtápban az új típusú általános rendeltetésű és különleges gépjárművek számának és fajtájának növelése, a rakodás, anyagmozgatás, vezetés gépi eszközeinek rendszeresítése, jelentős mértékben kiszélesítették a különféle manőverformák alkalmazásának lehetőségeit, módjait.

A hadművészet egyik törvénye, hogy a hadtáp fejlődésével együtt azzal szoros kapcsolatban és kölcsönhatásban fejlődnek a hadtáp manőverformái is.

Ez pedig azt jelenti, hogy a háborúk különböző időszakaiban, a hadművészet elveinek, a csapatok manővereinek változása következtében, a hadtáp technikai ellátottsága alapján, a hadtáp manőverformái is jelentős változásokon mentek keresztül. Egyes manőverformák elhaltak, az újak először csírájukban jelentkeztek, majd általánossá váltak.

Az állandó tömeghadseregek megjelenéséig a hadtápmánóver alapvető formáját az anyagi biztosítás erőinek és eszközeinek, elsősorban az élelem- és lőtápellátás forrásainak igénybevételei manővere képezte. Ezt követően a hadtápmánóverformái állandóan bővültek, a régi manőverformák továbbfejlődtek, új manőverformák keletkeztek és pedig a 18. század második felétől kezdve az egészségügyi biztosítás erőinek és eszközeinek manőverformái, a 19. század második felétől kezdve a vasúti szállítás manőverformái (pl. manőver a lőszeres típusvonatokkal), az első világháborútól kezdve a technikai biztosítás (elsősorban a gépjárműtechnika) manőverformái, majd a második világháborúban a közúti biztosítás, a légi szállítás manőverformái jelentek meg.

A manőverformák azonban nemcsak a hadtápbiztosítási ágak egymás közötti vonatkozásában fejlődtek, hanem jelentős változás történt a biztosítási ágakon belül is. Az anyagi biztosítási ágon belül új ellátási ágak megjelenése (pl. az első világháború után az üzemanyagellátás), az egészségügyi biztosításban az orvostudomány, az egészségügyi technikai eszközök fejlődése, a technikai biztosításban új technikai eszközök alkalmazása (pl. harcokocsik, önműködő fegyverek, gépesített tüzérség stb.) új hadtápegységek és intézetek rendszeresítését, a régiéek korszerűsítését tették szükségessé és új manőverformák kialakulását eredményezték.

A második világháború idején, a hadtápban kialakult korábbi manőverformák többsége, a rakéta-atomfegyverek megjelenéséig megőrizte jelentőségét. Ugyanakkor azonban a hadügyben végbemenő forradalom hatására bekövetkezett változások eredményeként, a hadtápban napjainkban egyes manőverformák megszűntek (pl. az állategészségügyi szolgálat erőivel és eszközeivel való manőverezés), a megmaradt manőverformák bár elnevezésükben megmaradtak, de tartalmukban lényeges változáson mentek keresztül és végül új manőverformák keletkeztek (pl. a hadtápmánóver, manőverezés a mozgó rakétatechnikai bázisokkal, stb.).

A hadtápmánóverformák fejlődése azonban nemcsak a hadművészet története alapján bizonyított elvi követelmény, elméletileg igazolt szükségszerűség, hanem a háborús tapasztalatok tanulságai szerint is igazolt tény.

A katonai szövetségekbe, vagy koalíciókba tömörült államok hadseregeinek hadtápbiztosítása olyan új manőverforma bevezetését tette szükségessé, amely szerint — adott esetben — az egyik állam hadserege, egyidejűleg más nemzetiségű hadsereget is köteles ellátni.

Ilyen manőverformát alkalmaztak az angol—amerikai szövetségesek a második világháborúban, az Észak-Franciaországban végrehajtott partszállási hadműveletet követően 1944 szeptemberében, amikor két amerikai, egy angol és kanadai hadsereg ellátásáról kellett gondoskodni. Ebben a helyzetben a szövetséges hadvezetés az utánpótlást a Németország határai felé előretörő három hadsereg helyett egy hadsereg mögött összpontosította, sőt a normandiai kikötőkben partraszállt hadosztályokkal érkezett anyagi eszköz készleteket is az üldöző hadsereg ellátására használta fel.

Napjainkban a NATO államok hadseregeinek közös gyakorlatain gyakran alkalmaznak olyan manőverformát, amikor különféle nemzetiségű csapatokat (pl. a „Winter Shield” gyakorlaton USA, nyugatnémet és francia csapatokat) anyagilag egymásnak kölcsönösen alárendelnek és őket a gyakorlat területén már előre odatelepített és feltöltött ellátópontokról látják el élelemmel, lőszerrel, üzemanyaggal és javító anyaggal.

A Varsói Szerződésbe tömörült szocialista államok hadseregeinek hadtápbiztosítása során, a kölcsönös megsegítés elve alapján, ez a manőverforma annál is inkább általánosnak tekinthető, mivel ennek célravezető volt a különböző gyakorlatokon beigazolást nyert.

Mindezek alapján kellően indokoltnak látjuk a hadtápbiztosítási rendszerezését, vizsgálatát és elemzését, összefüggéseik, tartalmuk és jellemző vonásaik alapján.

* * *

Mivel maga a manőver, így a hadtápbiztosítás is rendkívül bonyolult hadtudományi kategória, továbbá, mivel a hadtápbiztosítás manőverformák újszerűsége sohasem tiszta formában jelentkeznek, *elengedhetetlenül szükséges a hadtápbiztosítás manőverformák olyan összefüggéseinek vizsgálata, mint: a hadtápbiztosítás kapcsolata a manőver fogalmával; a hadtápbiztosítás fogalmával; a hadtápbiztosítás manőverfajtaival; a manőverezés eszközeivel; a hadtápbiztosítás egymással és a hadtápbiztosítással.*

Ezeket a kérdéseket a legszembetűnőbbben a hadsereg hadtápbiztosítási tagozatban lehet elemezni, ezért elsősorban ennek a tagozatnak vizsgálatára szorítkoznak.

Mivel a hadtápbiztosítás a szakcsapatok manőverének kategóriájába tartozik, a hadtápbiztosítás manőverformája pedig a hadtápbiztosítás lényegének kifejezője, *a hadtápbiztosítás manőverformája lényegi összefüggésben áll elsősorban a hadtápbiztosítással* (ennek kifejezője, ezért a kapcsolat tiszta formában, sokoldalúan és közvetlenül jelentkezik), *de ezen keresztül kapcsolatban van a csapatok manőverével is* (itt a kapcsolat rejtett, közvetett és csupán néhány lényegi vonásra szorítkozik).

Ebben a viszonylatban azonban az azonosság mellett — főleg a csapatok manőverformáinak kapcsolatában — a hadtápbiztosítás manőverformáknál sok az eltérő vonás is.

A hadtápbiztosítás manőverformáinak a csapatok manővereivel való kapcsolata igen laza, nem az összes, csak egyes manőverformáknál mutatható ki (pl. a hadtápbiztosítás eszközök esetében) és csupán néhány lényeges vonásra szorítkozik. Ilyen például a csapatok manőverformáinak is meglévő erők és eszközök csoportosítása (a hadtápbiztosítás manőverformáinak a hadtápbiztosítás erők és eszközök csoportosítása). Azonban ez az azonosság lényegi tartalmi eltérést takar, mert a csapatoknál a manőverforma a harctevékenységet folytató erők és eszközök csoportosítását, vagyis a hadseregnél a hadműveleti felépítést és manőverező részeinek feladatát, a hadtápbiztosítás pedig a kiszolgáló, ellátó, egészségügyi erők és eszközök csoportosítását, manőverezési feladatát határozza meg.

Ez az azonosság egyúttal eltérés is, tehát a hadtápbiztosítás manőverformái és a csapatok manőverformáinak összefüggése dialektikus.

A dialektikus kapcsolatot mutatja továbbá az a körülmény is, hogy a különféle manőverformák szerint ténykedő csapatokkal együtt manőverezik azok hadtápjai is, sőt hadsereghadtáp vonatkozásban a magasabbegységeknek alárendelt hadsereg hadtápegységek és intézetek is.

Továbbá, mivel a hadtápegységek és intézetek ugyanúgy ki vannak téve az ellenség behatásának (elsősorban az ellenséges rakéta-atomcsapásoknak), mint a csapatok, a hadsereghadtáp egyes manőverformái (pl. az atomvédelmi manőver) azonosak a csapatokéval.

És végül, mivel a hadsereg hadtápegységeinek és intézeteinek más és más a rendeltetése, mint a csapatoknak (bár feladataikat néha ezek is harc árán oldják meg), ezért a csapatok és a hadsereghadtáp manőverformái közötti összefüggésben — az azonosság mellett — lényegesen több az eltérő vonás.

Sokkal egyszerűbb és főleg a hadsereg hadtáperők és eszközök vonatkozásában különösebb bizonyításra nem szorul az összefüggés a hadtáp manőverformák és a hadtápmánőver fogalma, tartalma között. A hadsereghadtáp manővere nem csupán „a hadsereg hadtáperőinek és eszközeinek mozgatása, újraelosztása”, hanem a hadsereghadtáp manővere „a hadtáp tevékenységének megváltoztatását” is jelenti. Másrészt a hadtáp rendeltetéséből fakadóan, valamint a biztosítási ágak sajátos feladatai és működése folytán, a hadtápmánővereknél sajátos és csupán a hadtápban jelentkező manőverformák is vannak (pl. igénybevételi manőver és a biztosítási ágak sajátos manőverformái).

A hadsereghadtáp manőverformái és a hadműveleti hadtáp manőverfajta közötti összefüggést, a hadsereghadtáp ellátási tagozatnak, a hadtápbiztosítás rendszerében betöltött helye és szerepe határozza meg.

Azáltal, hogy a hadsereghadtáp manőverező képességének és mozgékonyságának növelése érdekében, a hadügy forradalmának hatására, tervszerűen bekövetkezett a hadsereghadtáp csökkentése, a biztosítási ágak manőverformái között jelentős arányeltolódás következett be.

Míg a második világháborúban és az utána következő évtizedekben, a hadsereghadtápban elsősorban a 40—60 egészségügyi intézettel és egységgel rendelkező egészségügyi biztosítás és a 24—29 hadtápegységgel rendelkező technikai biztosítás manőverformái voltak gazdagabbak, addig a vasútra települt anyagi alap manőverformái korlátozottabbak voltak.

A hadsereghadtáp csökkentésével, az egyes biztosítási ágak arányában az anyagi biztosítás javára keletkező eltolódás, a hadsereghadtápnak a többi manőverfajtaival való kapcsolatában azt eredményezte, hogy — az egészségügyi biztosítás és a technikai biztosítás vonatkozásában — a hadműveleti hadtáp felső tagozat manőverformái jutottak döntő szerephez. Ugyanakkor a hadsereg egészségügyi és technikai biztosításának manőverformái úgyszólván csak az erők és eszközök manőverformáira korlátozódtak. Ezzel szemben az anyagi biztosítás manőverformái a hadsereghadtáp és a csapathadtáp vonatkozásában (a csapathadtáp manőverfajta és a hadműveleti hadtáp alsó tagozat manőverfajta kapcsolata) lényegesen gazdagabbak lettek és a hadműveletet hadtápbiztosításában döntő szerepet játszanak. Fokozta a csapathadtáp manőverfajta és a had-

sereg anyagi biztosítás manőverfajtái közötti kapcsolat jelentőségét a hadseregnél légi szállító eszközök rendszeresítése is.

A hadtáp manőverformák fejlődése szoros összefüggésben van a manőverezés eszközeivel is. Az egyéb összefüggésekkel szemben ez annyival szegényebb, hogy csupán a hadtáperők és eszközök kapcsolatára terjed ki (ennyivel szegényebb a hadtápmanőver egyéb összefüggésénél), viszont a hadtáperők és eszközök összes manőverformáival kapcsolatos és a hadtápbiztosítás minden ágában megtalálható (ennyivel gazdagabb a hadtápmanőver egyéb összefüggésénél).

Az elmúlt korok háborúiban és hadműveleteiben, a hadtáp erőivel és eszközeivel való manőverezés eszközei, a termelőerők fejlődésével állandóan bővültek és tömeges alkalmazásuk a legdöntőbb manővercélok elérését segítette elő. Ugyanakkor a korábbi szállítóeszközök kisebb-nagyobb mértékben, hosszú időre is változatlanul a hadtápmanőver eszközeit képezték.

A különféle szállítóeszközök minden esetben befolyással voltak a hadtáp manőverformáira, újabb manőverformák kialakulását segítették elő. Így a hadtörténelem folyamán a teherhordozó és vontató állati erő mellett, a múlt század utolsó harmadában, megjelent a vasúti szállító eszköz, majd a század elején a gépkocsi, az első világháború végén pedig a légi szállító eszközök. Feltehetően a jövőben a személyeket és terheket szállító rakéták forradalmasítják a hadtáp manőverformákat és alapját képezhetik új manőverformák megjelenésének.

A hadművészet követelményei alapján, a harctevékenységek sikeres megvívása szükségessé, a technikai haladás pedig új és tökéletesített régi légi szállítóeszközök révén lehetővé tette, a korábbi manőverformák többségének fennmaradása mellett, új manőverformák kialakulását.

A hadtáp manőverformák és a szállítóeszközök összefüggésében, a fejlődés kétségtelenül olyan irányban halad, hogy a legkorszerűbb szállítóeszközök, a repülőgépek, helikopterek és egyéb repülőszerkezetek növekvő jelentősége mellett, az anyagi eszközökkel való manőverezésre új szállítóeszközöket vonnak be, a korábbi szállítóeszközök tökéletesítése mellett.

Az a törvényszerűség, mely szerint szoros kapcsolat és kölcsönhatás van az egyes manőverformák között, a hadtápmanőver általános és sajátos manőverformák közötti kapcsolatokban, valamint a hadtáp általános és sajátos manőverformáin belüli egymás közötti kapcsolatokban jut kifejezésre. Sőt, éppen ezeken a manőverformákon belüli bonyolult összefüggések, valamint a hadtáp jellegzetes tevékenysége tették szükségessé a hadtápbiztosításon belüli manőverformák ilyen csoportosítását.

A hadtáp manőverformákban az általános és sajátos vonások szorosan kapcsolódnak a csapatok manőverének fogalmához. Ilyen vonatkozásban a hadtáp manőverformák bizonyos értelemben tágabb, de egyszerűsrimind szűkebb értelmezésűek, mint a csapatok manőverei.

A hadtáp manőverformái olyan sajátos vonásokkal egészülnek ki, melyek a csapatok manővereiben nincsenek (a hadtáp manőverformák tágabb értelmezésűek, gazdagabb tartalmúak, például igénybevételi manőver), ugyanakkor a hadtáp manőverformák — éppen a hadtáp tevé-

kenységéből fakadóan — nem rendelkeznek a csapatok manővereinek összes ismérveivel (a hadtáp manőverformák tehát szűkebb értelmezésűek, szegényebb tartalmúak, például hiányzik belőlük az ellenség megsemmisítésére irányuló törekvés).

A hadtáp manőverformákban az általános és sajátos további kapcsolata a hadtáp rendeltetéséből, a hadtápbiztosítási ágak tevékenységéből, a hadtáperők és eszközök alkalmazásából fakad.

Az általános és sajátos manőverformák összefüggéseinek és kölcsönös kapcsolatának rendszerezése (1. sz. táblázat) azon alapszik, hogy a hadtáp manőverformák magukba foglalják a hadtápmanőver leglényegesebb elemeit (pl. manőver a hadtáperőkkel és eszközökkel), ugyanakkor bizonyos értelemben a hadtápbiztosítási ágak manőverformáira is vonatkoznak (pl. manőver az egészségügyi erőkkel és eszközökkel).

A hadtáp általános manőverformáin belül ezek szoros kapcsolatban vannak egymással is. Az egyik általános manőverforma összefügg egy másik, vagy több manőverformával (pl. a hadtápegységek és intézetek atomvédelmi manővere, vagy színlelt manőver az anyagi eszköz készletekkel).

A hadtáp sajátos manőverformáin belül ezek szintén szoros kapcsolatban vannak egymással. Az egyik sajátos manőverforma összefügg egy másik, vagy több sajátos manőverformával (pl. manőver a gépkocsikon tárolt anyagi eszköz készletekkel, tartalék katonai gépkocsiutak igénybevételeivel).

A hadtáp manőverformáiban az általános és sajátos összefüggése a harctevékenység fajtájával, a biztosítási ágakon belül, azok tartalmi elemeivel is kapcsolatban van. Így pl. az anyagi biztosításon belül — mely a hadtáp manőverformák szempontjából sajátos —, az anyagi biztosításnak, mint egyik biztosítási ágának, vannak általános és sajátos formái is. Az általános mindaz, ami az anyagi biztosítás manőverformáira általában jellemző, sajátos az, ami csak az egyes harctevékenységi fajtákra (pl. a támadásra) vonatkozik.

Még tovább folytatva az elemzést, az anyagi biztosításon belül, az anyagi eszközökkel való manőverformákon belül általános mindaz, ami az anyagi biztosítás eszközeinek manővereire jellemző, sajátos az, ami az egyes anyagfajtákra (lőszer, üzemanyag stb.) vonatkozik.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a manőverformák általában nem egyszerű módon, hanem az általános és sajátos bonyolult összefüggéseinek láncolatán keresztül jelentkeznek és többszörösen kölcsönös kapcsolatok révén nyilvánulnak meg. Például: ellenőrzött katonai gépkocsiúton (a közúti biztosítás manőverformája) folyó anyagszállítmányok (gépkocsi szállító egységek és anyagi eszköz készletek manővere) átirányítása (igénybevételi manőver) sugárszennyezett terepszakasz megkerülése (atomvédelmi manőver) miatt.

Törvényszerű összefüggés van a hadtápmanőverek végrehajtásának módja, vagyis a hadtáp manőverformák és a hadtápvezetés között. A hadtápvezetés szemszögéből nézve, a hadtápmanőverek változatos módon kerülhetnek végrehajtásra. A hadügy forradalmát megelőző időszak és a rakéta-atomfegyverek tömeges alkalmazásával vívott hadműveletek had-

táp manőverformái között — hadtápvezetés szempontjából — lényeges különbség mutatkozik.

A második világháború hadműveleteiben a hadtápmanőverek fő formáját a hadtápvezetés részéről, a küszöbön álló hadtápbiztosítási feladatoknak megfelelően, az erők és eszközök tervszerű újraelosztása képezte, amit többnyire a hadművelet megszervezésének időszakában végeztek.

A rakéta-atomfegyverek megjelenésének, majd tömeges alkalmazásának viszonyai között folyó hadműveletek megváltozott tartalma, megvívásának körülményei, méretei, a hadműveletek időszakában csökkent terjedelme, a hadműveleti szünet nélkül folyó, egymást követő hadműveletek, a hadtápvezetés szempontjából többségében olyan manőverforma alkalmazását tették szükségessé, amikor a hadtápvezetés az erőket és eszközöket a hadművelet folyamán, a kialakult helyzetnek megfelelően a folyamatos hadtápbiztosítás követelményei szerint osztja el, a tervezett manővereket módosítja, vagy új manővereket szervez.

A rakéta-atomfegyverek alkalmazásának viszonyai között sokkal jobban, mint bármikor fennforog annak veszélye, hogy egyes hadtápegységek és intézetek, anyagi eszköz készletek, szállító oszlopok teljesen vagy részben megsemmisülnek, működőképtelenné válnak, így ezeket a hadtápvezetés részéről a tartalékból fel kell váltani, meg kell erősíteni, vagy a veszteségek révén keletkezett hiányokat a tartalékból (a tartalékkal) kell pótolni. Ennek következtében rendkívül megnövekedett a hadtáptartalékok szerepe és a hadtáp tartalékerőkkel és eszközökkel való manőverezés jelentősége. A hadtáptartalékokkal való manőverezés szükséges továbbá váratlanul felmerülő feladatok ellátására, a hadtáp működőképességének helyreállítása és egyéb okok miatt is.

Az arcvonal egyenlőtlen alakulása, összefüggő arcvonalak hiánya, egymásba ékelődő harcrendek, hadműveleti felépítési elemek, a harctevékenységek gójellege, a hadsereg állományának gyakori változása, a hadtápbiztosítás szempontjából, a hadtápvezetés részéről gyakran olyan manőverforma alkalmazását teszi szükségessé, amikor bizonyos hadtápbiztosítási feladatokat (egészségügyi, közúti stb.) az egyik hadsereg-hadtáp működő erői és eszközei végeznek el, egy másik hadsereg egészének, vagy részeinek érdekében.

(Folytatás a következő titkos számban.)